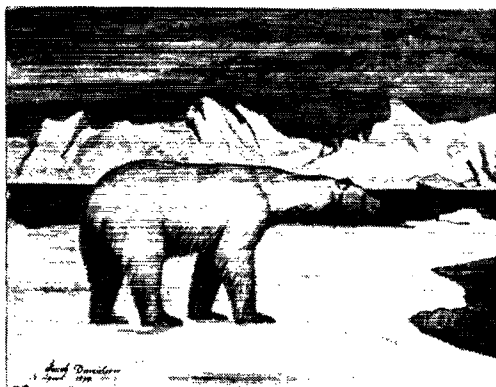

JAKOB DANIELSEN

MAKERQE

14. august 1888 — 14. august 1968

Af Ph. Rosendahl

Isbjørn. 14. august 1930.

Mangen en minderune er ridset over de bildende kunstnere, som Grønland har fostret, såvel over dem, som forlængst er bortgangne, således over Aron fra Kangeq, Lars Møller, Rasmus Bertelsen, Steffen Møller, Jens Kreutzmann.

Minderuner vil ligeledes engang blive ridset over Israil Nicodemus Gormansen, Peter Rosing, Otto Rosing, Jens Rosing, Kåle Rosing, Hans Lynge og Simon Kristoffersen og andre efter dem.

Tidsskriftet „Grønland“s redaktion har bedt mig ridse en minderune over Jakob Danielsen, som han var, da det den 14. august er 80 år siden, at Jakob fødtes, og iøvrigt 30 år siden han i foråret 1938 døde. Må jeg derfor begynde med den første begyndelse af vort samvær.

Jeg lærte Jakob at kende, da jeg i 1924 placeredes i Godhavn som landsfoged for Nordgrønland. Dengang var der et begreb, som hed „Fødselsdagskammerater“. Der var altid kort, indtil nyankomnes fødselsdato blev kendt ved stedet. Traditionen dertil bestod i, at personer, der havde samme fødselsdato, udvekslede gaver.

Til stor glæde for vor da 5-årige søn ankom Jakob til os med en meget smukt udskåret model i træ af et barkskib for at ønske drengen tillykke på begges fødselsdag. Men et skib med fuld rigning i en femårig drengs hænder har jo ikke nogen lang levetid, så det var drengen meget kærkommen i de følgende år at modtage en gave som den første. Men femte år kom Jakob med en stor akvarel af en isbjørn. På dennes bagside stod prentet: „Nu er du så stor, at du får et maleri i stedet“.

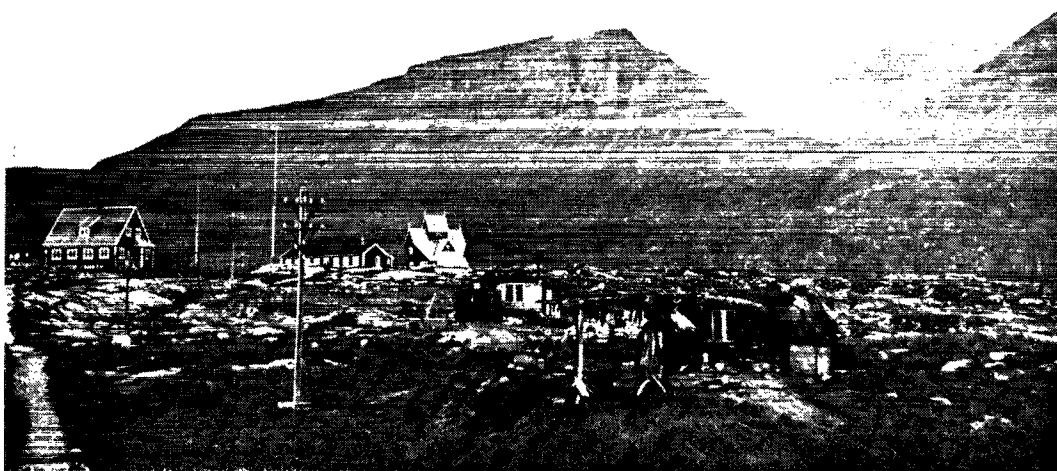
Dette var det første, der knyttede Jakobs familie og os sammen. Men også med Jakobs kone, Charlotte, var der fødselskammeratskabs-bånd. Hun og jeg havde samme fødselsdato. Jeg var forberedt, og som det sig hør og bør, kunne jeg altid gengælde med en ting „af den slags, som ikke findes i butikken“.

Disse gaveudvekslinger var os meget kærkomne. Det var altid ting af særlig fin tilvirkning: et par vanter, et par kamikker, et par kamiksåler, et bundt ekstrafine piskesmeld af hvidhvalhud, et par skagler eller et bundt senetråd – ting som det ofte var meget svært at få, og navnlig i så fin forarbejdning.

*Jakob foran sit hus
med sin gamle mor, sin kone og sine 5 børn.*

Foto: M. P. Porsild.

Jakob og Hendriks hus i forgrunden.

Foto: M. Breugnot.

Det var her på vejen ned fra byen i uvej, Jakob så og fulgtes med det gruvækkende spøgelse.

Jakob var en hyggelig og meget fornøjelig mand. Det var på en både morsom og meget interessant måde, han altid fortalte mig om den hændelse, der lå til grund for hver af de billedserier, han kom op til mig med på mit kontor, og som min mangeårige ven og medhjælper Peter Dalager fortrinligt oversatte, sagligt og livagtigt, som Jakob selv havde udpenslet dem.

Fornøjeligt var det for alle Jakobs fæller at komme i Jakobs eget hus. Derfor var det et yndet sted at samles, navnlig i de lange vinteraftener. Dør fik man mørketiden til at gå så godt med, at hver berettede dagens eventuelle fangstoplevelse. Skildredes da en særlig spændende eller farlig episode, så sad Jakob stille og tegnede på en stump papir, således som Jakob mente, at fortællerens ansigtsudtryk måtte have set ud i episodens kritiske øjeblik. Og var så beretningen til ende, gik papirsstumpen rundt fra hånd til hånd til megen moro for dem alle. Men ingen af disse karikaturtegninger er bevaret. De havde jo udfyldt deres spøgefulde formål. Jeg hørte desværre først om disse efter Jakobs død. Papir var jo dengang en mangelvare – selv ikke papirposer kendte man dengang i butikkerne. Den følgende dag brugte Jakob så papirlapperne som forladning i sine haglpatroner. Disse karikaturer er derfor ikke til at opdrive.

*Jakobs forklaringer:
Ovn. Vindue. Grammofon. Sæl. Kvinde.*

Jakobs nærmeste fangstfælle var den senere formand for Godhavns kommuneråd, Isak Kleist. Han og Jakob fulgtes på fangst fra det år, Jakob som halvvoksen med sine forældre fra Diskofjord flyttede til Godhavn. I et brev til mig erindrer Isak disse år. Han skriver: „Jakob var en dygtig fanger og nyttig for sine bopladsfæller. Han holdt den gamle skik at dele ud af sin fangst, når han kom hjem med bytte. Som fangstfælle var Jakob en fornøjelig, men også en meget modig fanger. Han følte aldrig frygt, hvad de så end kom ud for sammen. Men også et meget tænksomt menneske var Jakob. Hans tanker arbejdede altid, også med de højere tanker. En dag, hvor en flok Taterater (Rider) passerede over os, udbrød Jakob: Tror du ikke, vi engang vil komme til at svæve som disse. Jakob var nemlig en stærk troende mand. Med tålmod bar han sine lidelser i sine sidste levemåneder, der helt afskar ham fra at færdes ude. Da døden nærmede sig, sad jeg ved hans leje. Jakob sagde: Jeg er træt og kan ikke færdes mere. Men du, Isak, du kan tro, at når jeg dør og derfor ikke kan lide mere, så vil jeg bruge mine ben der, hvor jeg kommer. Dette udbrud følte jeg som et fornyet tegn på Jakobs frygtløshed. Selv døden frygtede Jakob ikke“.

„Men“, tilføjer Isak, „helt anderledes kunne det forholde sig, når Jakob som yngre kom ud for levende skabninger, han ikke var fortrolig med. En dag havde jeg set, og

*Jakobs tegning af
»Storbaaden i høj sø«.*

Jakobs forklaringer:
Kvindekniv. Skind.
Kvinde skraber med kvindekniv.

Jakob Danielsen

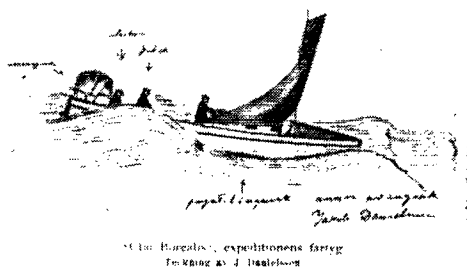

med min hue fanget, en humlebi og puttet den i en tændstikæske. Jeg mødte Jakob, viste æsken og foreslog, vi skulle undersøge dyret. Jakob blev slået af skræk og udbrød: „Det er et frygteligt væsen. Lad den gå“. Jeg lod, som om jeg ville putte bien i hans halslinning. Så flygtede Jakob i panik“.

Ved bogens grønlandske udgaves fremkomst i 1957 skriver min tidligere landsfogedmedhjælper, nuværende tolk og medhjælper ved landshøvdingembedet, Peter Nielsen: „Jakob var et menneske med en ejendommelighed. Han kunne se spøgelser eller ånder. En vinterdag i rygende snestorm på vej hjem, så Jakob et væsen følge sig ved sin side. Et så uhyggeligt væsen, at Jakob ikke kunne beskrive det i ord. Straks Jakob kom ind i sit hus, tog Jakob papir og blyant frem og tegnede spøgelseset, medens han samtidig fortalte sin kone om tildragelsen. Så angst gjorde tegningen hans kone, at hun straks flåede afbildningen i småstumper og slyngede dem i ilden. En så uhyggelig afbildning fandt hun farlig for hus og hjem at have. Herved tabte Jakob lysten til senere at tegne de ånder, han tit så“.

Det var synd. Eftertiden er derved utvivlsomt gået glip af denne side af Jakobs fantasifyldte sind i hans kunst. Kun en enkelt serie, serien om Kågssagssuk, vidner i nogen grad om Jakobs evne i den retning.

Sidste vinter havde vi besøg af Jakobs ældste datter, Malene. Hun var her som deltager i Dansk Kvindesamfunds kursus for grønlandske kvinder.

Jakobs forklaringer:
Kaleche. Olukok (Holger). Jakob.
Lille motorfartøj. Vinden Norden.

Malene fortalte, at blandt sine landsmænd var hendes far kun kendt under navnet Makerqe. Det tilnavn gav hans mor ham. Det betyder „Den genopstandne“, fordi Jakob blev født, efter at en bror, som også hed Jakob, var død.

Bedstemoderen havde også fortalt hende, at hun i sine yngre år havde en drøm, som hun ikke kunne glemme, om at der engang ville komme en grønlænder, som kunne male, og som blev berømt. Dengang Jakobs ældre broder Pele og Jakob selv som unge begyndte at male, sagde bedstemoderen: „Nu går måske min drøm i opfyldelse“.

Det er næppe helt tilfældigt, at Jakobs mor fik den drøm. Det er senere fortalt mig, at Jakobs farbror i Diskofjord, Isak Danielsen, var en kendt sagnfortæller og tillige dygtig til at levendegøre disses handling i tegninger, samt at stedets kateket, Hendrik Storch, skal have skrevet sagnene ned efter Isaks udlægning af disse. Det forlyder, at dette materiale er bevaret, og at udgivelse deraf kan ventes et af de kommende år.

Det var som nævnt ikke alene Jakob, men også hans ældre bror, Pele, der fik talent. Herom kan læses i den svenske forfatter og kunstmaler Ossian Elgström's bog „Moderna Eskimåer“, om dennes rejse i Vestgrønland i 1915: „I Godhavn boede en grønlænder ved navn Pele Danielsen, som jeg lærte at kende og skatte som en begavet tegner. Særlig tegnede han dyr med stor forkærlighed, og hans ryper og sæler

Landing ved Sioraq ved Diskofjord.

*Peles forklaringer:
Harpun. Hjelper. Sæl.
Aandehulsfangeren.
Harpunspids. Ringsæl.*

lever, så det næsten mærkes langt væk. Utallige jagtscener udførte han. Skal et etnografisk værk nogensinde udgives over vestgrønlanderne, finder jeg ham selvskreven til at illustrere dette“.

Også nogle billeder, tegnet af Jakob selv, findes i denne bog. I bogen findes Jakob dog kun omtalt som bådens motorpasser. Efter meddelelse fra billedhuggeren Eigil Knuth findes originalerne til disses tegninger i det etnografiske musæum i Stockholm.

Det er mig en sorg, at Jakob døde så tidligt, at han ikke oplevede udstillingen i 1942 i Statens Musæum for Kunst af hele hans produktion og af dagbladenes interesserede anmeldelser af denne, de fleste med illustrationer af et eller et par af hans billeder.

Det samme var tilfældet, da jeg med støtte af Carlsbergfonden, Undervisningsministeriet og Grønlands Fællesfond fik udgivet bogen om Jakobs produktion.

I 1957 lod Det grønlandske forlag bogen udgive i grønlandsk sprog.

Sidste efterår kom, takket være støtte fra Rask-Ørstedfondet, Konsul Georg Jorck og hustrus fond samt Landsdommer V. Gieses legat, en kostbar international kunst-udgave i dansk, grønlandsk og engelsk sprog.

Om foråret var i samarbejde med Lyngby kunstforening en udgave bleven til af 10 af Jakobs akvareller om sagnet om den forældreløse dreng, Kågssagssuk. Disse akvareller havde ikke tidligere været offentliggjort. Originalerne vil fremtidig kunne ses ophængt i Lyngby kommunes repræsentationspalæ „Sophienholm“.

I 1966 viste Danmarks fjernsyn størsteparten af bogens serier, og Canadian Broadcasting Corporation har meldt sig interesseret i denne udsendelse i Canada.

I 1942 overlod jeg Nationalmusæet samtlige bogens originaler. Derved vil Jakobs arbejder blive bevaret for kommende generationer.

Noget økonomisk udbytte udover, hvad Jakob opnåede i levende live ved selv at sælge sine tegninger og akvareller, dels til mig og andre danske, dels til tilrejsende, opnåede Jakob ikke selv. Udbyttet af udgivelsen af de 4 ovennævnte bøger er kommet Jakobs børn og børnebørn tilgode.

Det er således desværre gået Jakob Danielsen, som det er gået mangan kunstner gennem tiderne, at kunstnerens navn først er blevet kendt og fuldt værdsat efter kunstnerens død.

Må jeg slutte med at sige, at læseren måske spørger sig selv: „Er det ikke en vel overtroisk familie, der her er berettet om?“ Men er det ikke i Danmark således, at f. eks. fiskeren på vestkysten tager varsler af ting, før han giver sig ud på havet i ublid årstid?

Farefulde kår skaber mystik!

De 6 tegninger er hentet fra Ossian Elgström's bog »Moderna Eskimäer«, Stockholm 1915.